

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΕΡΓΩ ΩΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

**Ενδιαφέρομαι, γνωρίζω, συμμετέχω, δρω:
Διαμορφώνοντας την ιδιότητα του δημοκρατικού
πολίτη**

**Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
Νηπιαγωγείο και Α' - Γ' τάξεις**

Συγγραφή, σύνθεση: Σεβαστή-Σοφία Ανθοπούλου, Τσαμπίκα Καράκιζα,
Καλλιόπη Κύρδη, Ιωάννα Ντίνου

**Αθήνα
Μάιος 2021**

Περιεχόμενα

Το πρόγραμμα «Ενεργώ ως πολίτης»	4
1 ^ο Εργαστήριο: Αποτυπώματα.....	8
2 ^ο εργαστήριο: Μπορούν οι λέξεις να μας φέρνουν κοντά;.....	12
3 ^ο εργαστήριο: Ο Συνταγματικός χάρτης της τάξης ή η σημασία του νόμου	15
Εναλλακτικό εργαστήριο: Οι κανόνες του παιχνιδιού.....	18
4 ^ο εργαστήριο	21
A: Για να ζούμε μαζί	21
B: Για το καλό της κοινότητας	24
6 ^ο Εργαστήριο	33
A: Το βάρος μιας ταμπέλας	33
B: Δικαίωμα, τι είναι;	37
7 ^ο Εργαστήριο: Ενεργός πολίτης, τι είναι;.....	41
8 ^ο Εργαστήριο: Συμβούλιο τάξης.....	43

Οι δραστηριότητες που ακολουθούν προέρχονται από το εκπαιδευτικό υλικό *Ενεργώ ως Πολίτης. Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για τη Διαμόρφωση των Μαθητών και Μαθητριών ως Ενεργών Πολιτών* το οποίο απευθύνεται σε Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Πρόκειται για μια επιλογή και προσαρμογή, ώστε βασικό μέρος του προγράμματος να μπορεί να υλοποιηθεί σε 7 εργαστήρια.

Οι εκπαιδευτικοί έχουν πρόσβαση στο σύνολο των δραστηριοτήτων του προγράμματος *Ενεργώ ως Πολίτης* για όλες τις βαθμίδες, στο

https://drive.google.com/file/d/1Ed0q4K90THAYeqONEaxqIXikXfgPA_DY/view?usp=sharing

Το πρόγραμμα «Ενεργώ ως πολίτης»

Ο ορισμός της ενεργού πολιτειότητας, σύμφωνα με την έρευνα του προγράμματος “Active Citizenship for Democracy” που έγινε από το *European Commission’s Centre for Research on Lifelong Learning* (CRELL) (Hoskins, 2006) είναι «η συμμετοχή στην κοινωνική ζωή, στην κοινότητα και/ή στην πολιτική ζωή· χαρακτηρίζεται από αμοιβαίο σεβασμό και έλλειψη βίας και σύνδεση με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία».

Ενεργός χαρακτηρίζεται ο πολίτης που μετέχει στις κοινωνικές διεργασίες, στη διαμόρφωση αιτημάτων, στη λήψη των αποφάσεων, στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. Έχει δηλαδή ενεργό συμμετοχή σε πολιτικές και κοινωνικές δομές όπως είναι οι φορείς αυτοδιοίκησης, οι συνδικαλιστικοί φορείς, σύλλογοι, αλλά και οι άτυπες συλλογικότητες (κοινωνικού, πολιτικού ή πολιτιστικού χαρακτήρα), επιστημονικές ενώσεις κ.λπ. Ενεργός είναι ο πολίτης που αναγνωρίζει προβλήματα, δυσλειτουργίες και κοινωνικές αδικίες στηριζόμενος όχι μόνο στις αρχές που διέπουν τους νόμους και το εθιμικό δίκαιο, αλλά και στην ηθική. Ο πολίτης που αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και δρα υπεύθυνα και συγκροτημένα, στο πλαίσιο των αρχών του δικαίου, για την αλλαγή ή βελτίωση των κακώς κείμενων. Ο πολίτης που ενημερώνεται για τα κοινά, απαιτεί διαφάνεια, γνωρίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, που διεκδικεί τα δικαιώματά του στον δημόσιο χώρο, που εκφράζει τις απόψεις του με επιχειρήματα και ακούει τις απόψεις των άλλων. Ενεργός δημοκρατικός πολίτης είναι αυτός που σέβεται τα δικαιώματα και την ελευθερία των άλλων (είναι το όριο της δικής του ελευθερίας), έχει αναπτύξει διαπολιτισμικές δεξιότητες, ενστερνίζεται τις αρχές της αρμονικής συνύπαρξης και αγωνίζεται γι’ αυτή.

Το πρόγραμμα «Ενεργώ ως Πολίτης» αποτελεί μια πρόταση προσέγγισης με την οπτική του ενεργού πολίτη, θεμάτων που συνδέονται με τη ζωή στην κοινότητα μέσω διαδικασιών διερευνητικής και βιωματικής μάθησης. Απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες όλων των τάξεων (από το νηπιαγωγείο μέχρι το λύκειο) και όλων των τύπων σχολείων. Ανάλογα με την έκταση και τον χώρο που επιθυμεί ο/η εκπαιδευτικός να δώσει στο αντικείμενο, είναι δυνατό το πρόγραμμα να εφαρμόζεται:

- στο πλαίσιο των εργαστηρίων δεξιοτήτων

- στο πλαίσιο του project στο λύκειο
- ως πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- ως μέρος της προετοιμασίας για την εκλογή και λειτουργία των μαθητικών συμβουλίων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- διαθεματικά και παράλληλα με ένα ή περισσότερα από τα παραπάνω στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Τα χαρακτηριστικά του ενεργού πολίτη στα οποία δίνει έμφαση η εκπαιδευτική πρόταση που ακολουθεί είναι: η προσωπική ευθύνη, ο αλληλοσεβασμός και η συνύπαρξη, η δυνατότητα εντοπισμού προβλημάτων, καθώς και η δυνατότητα διαμόρφωσης προτάσεων και στρατηγικής για τη επίλυσή τους, η ικανότητα αναζήτησης, διάκρισης (ως προς την αξιοπιστία) και επεξεργασίας της πληροφορίας, η οπτική του ευρύτερου πλαισίου ενός θέματος, η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η συμμετοχή και η υπεύθυνη και σύμφωνη με τις αξίες της δημοκρατίας δράση στην κοινότητα και την κοινωνία.

Σκοπός του προγράμματος είναι να συμβάλει στη διαμόρφωση των μαθητών/τριών ως ενεργών πολιτών, στην εκπαίδευση για τη δημοκρατία. Επιπλέον, μέσω του προγράμματος επιδιώκεται η καλλιέργεια της κριτικής τους σκέψης, της αναλυτικής τους ικανότητας, των ερευνητικών δεξιοτήτων τους, της διαπολιτισμικής τους κατανόησης, της ικανότητάς τους να επικοινωνούν και να συνεργάζονται, της ευελιξίας και προσαρμοστικότητάς τους, ενώ παράλληλα υποστηρίζονται ώστε να κατανοήσουν τις έννοιες της ατομικής και συλλογικής ευθύνης. Η μάθηση εκκινεί από την εμπειρία των μαθητών/τριών είτε στο σχολικό, είτε στο οικογενειακό είτε στο κοινωνικό τους περιβάλλον και τροφοδοτείται από δεδομένα που προκύπτουν από αυτό.

Το πρόγραμμα υλοποιείται μέσα από ένα σύνολο δραστηριοτήτων που έχουν ταξινομηθεί σε έξι θεματικές ενότητες:

1. Η ταυτότητα
2. Η συνύπαρξη
3. Ενεργός πολίτης, το παιδί πολίτης
4. Κανόνες και δίκαιο
5. Τι στ' αλήθεια συμβαίνει;
6. Ας κάνουμε κάτι, τοπικά και παγκόσμια

Οι δραστηριότητες θέτουν ερωτήματα για προβληματισμό και ανάπτυξη επιχειρημάτων και οδηγούν στον σχεδιασμό δράσεων και μικρών οργανωμένων παρεμβάσεων. Όλες υποστηρίζουν την καλλιέργεια δεξιοτήτων του ενεργού πολίτη.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ανάμεσα σε δραστηριότητες διαφορετικής δυσκολίας εκείνες που ταιριάζουν περισσότερο στο μαθησιακό επίπεδο, την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του. Να κάνει παραλλαγές, να τις προσαρμόσει στις ανάγκες της τάξης του.

Στην παρούσα εκδοχή του εκπαιδευτικού υλικού έχουν επιλεγεί αντιπροσωπευτικές δραστηριότητες από όλη τη θεματική γκάμα.

Πολλές από τις δραστηριότητες εκτείνονται σε περισσότερα από ένα θέματα, για παράδειγμα, συνύπαρξη και δίκαιο, ταυτότητα, συνύπαρξη και ιδιότητα του πολίτη κ.ο.κ. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει έμφαση σε όποια διάσταση πιστεύει ότι θα υποστηρίξει καλύτερα την πραγμάτευση ζητημάτων που απασχολούν τη σχολική ομάδα του.

Οι δραστηριότητες έχουν ανεξαρτησία και μπορεί να πραγματοποιούνται και αυτόνομα, σε συνδυασμό με άλλα θέματα ή τη σχολική ύλη. Να επιλέξει παραδείγματος χάριν ο/η εκπαιδευτικός να πραγματοποιήσει μία ή δύο δραστηριότητες ως επιπλέον υποστηρικτικό υλικό σε διδακτική ενότητα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής ή της Γλώσσας, ακόμα και της Γεωγραφίας (Ο κόσμος άνω κάτω), της Φυσικής Αγωγής (Οι κανόνες του παιχνιδιού) ή των Εικαστικών, να αξιοποιήσει κάποια για τη διαπραγμάτευση θέματος της επικαιρότητας (ενδεικτικά, κλιματική αλλαγή, προσφυγικό) κ.ά.

Δεν υπάρχει αυστηρή σειρά διαδοχής εννοιών και δραστηριοτήτων. Ο/η εκπαιδευτικός κάνει τον δικό του σχεδιασμό.

Οι περισσότερες δραστηριότητες μπορούν να εφαρμοστούν, με παραλλαγές που θα κάνει ο/η εκπαιδευτικός πάνω στην κεντρική ιδέα, ακολουθώντας τη μεθοδολογία, και σε άλλες ηλικιακές κατηγορίες. Γι' αυτό προτείνεται να συμβουλευτεί στον σχεδιασμό του τις δραστηριότητες που έχουν κατατεθεί στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων και για τις άλλες δύο ηλικιακές ομάδες.

Η διάρκεια υλοποίησης διαφοροποιείται και είναι δυνατό να προσαρμόζεται, ανάλογα με τις επιλογές του εκπαιδευτικού.

Επιπλέον, ορισμένες δραστηριότητες περιλαμβάνουν προτάσεις εμπάθυνας με τη ρουμπρίκα *Προέκταση*.

Στο υλικό υπάρχουν προτάσεις για τακτικά επαναλαμβανόμενες δραστηριότητες, όπως το «Συμβούλιο της τάξης», που προτρέπουν στη διαμόρφωση δημοκρατικών πρακτικών, ώστε ο εντοπισμός προβλημάτων, η συνεργασία, ο διάλογος, ο αλληλοσεβασμός και η διαμόρφωση στρατηγικών για την εξεύρεση λύσεων να γίνουν έθος. Γιατί, όπως είπε ο Σελεστίν Φρενέ «η αυριανή δημοκρατία προετοιμάζεται με τη δημοκρατία στο σχολείο. Ένα αυταρχικό καθεστώς στο σχολείο, δεν θα μπορούσε να διαμορφώσει δημοκρατικούς πολίτες».

Το εκπαιδευτικό αυτό υλικό θα αναρτηθεί σε περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπου θα εγγράφονται οι εκπαιδευτικοί που θα εφαρμόζουν το πρόγραμμα. Στο περιβάλλον αυτό οι εκπαιδευτικοί θα καλούνται να ανταλλάσσουν απόψεις σχετικά με την εμπειρία τους από την εφαρμογή του προγράμματος, να προτείνουν εναλλακτικές προσεγγίσεις και συμπληρωματικές δραστηριότητες και να αναπτύσσουν διάλογο για θέματα που συνδέονται με την καλλιέργεια της ενεργού πολιτεότητας και της δημοκρατικής συνείδησης στο σχολείο.

Δεξιότητες που επιδιώκεται να καλλιεργηθούν:

- Δεξιότητες μάθησης: κριτική σκέψη, επικοινωνία, συνεργασία, δημιουργικότητα
- Δεξιότητες ζωής: Πολιτεότητα, ενσυναίσθηση και ευαισθησία, προσαρμοστικότητα, ανθεκτικότητα, υπευθυνότητα, πρωτοβουλία, οργανωτική ικανότητα
- MIT, Δεξιότητες της τεχνολογίας και της επιστήμης: Προώθηση του γραμματισμού στα μέσα (media literacy), Ενίσχυση των δεξιοτήτων ανάλυσης και παραγωγής περιεχομένου σε έντυπα μέσα μέσω της παραγωγής πρωτότυπου υλικού από τα ίδια τα παιδιά.
- Δεξιότητες του νου: Ανάπτυξη ικανότητας επίλυσης προβλημάτων, στρατηγική σκέψη, αναστοχασμός.

1^ο Εργαστήριο: Αποτυπώματα

Άξονες: Ταυτότητα, συνύπαρξη, ανήκειν

Στόχος: Η συνειδητοποίηση ότι ο σεβασμός στην ατομική ταυτότητα είναι συστατικό στοιχείο της αρμονικής συνύπαρξης.

Διάρκεια: 2-3 διδακτικές ώρες

Υλικά/μέσα: Δακτυλομπογιές ή μελάνι για αποτυπώματα ή ταμπόν παιδικής σφραγίδας, ανοιχτόχρωμα μπαλόνια (προαιρετικά), χαρτιά A4, λεπτοί χρωματιστοί μαρκαδόροι, χαρτί του μέτρου, χαρτοταινία, φωτοτυπικό.

Συνεργασίες: Προαιρετικά, μπορεί να ζητηθεί συνεργασία άλλων τάξεων του σχολείου και του τοπικού δήμου στην έκθεση των ομαδικών δημιουργιών.

Περιγραφή

Κάθε άνθρωπος έχει πολλαπλές ταυτότητες, αυτές των ομάδων όπου ανήκει, φυλετικές, θρησκευτικές, κοινωνικές κλπ. Η ταυτότητά του διαμορφώνεται και αναδιαμορφώνεται δια βίου από τις ατομικές εμπειρίες του, τις εμπειρίες και τα έθνη της κοινότητάς του, τα γεγονότα, τις συγκρούσεις και τα ήθη της εποχής στην οποία ζει, τις προσδοκίες του, τις επιλογές του, τις επιλογές των ανθρώπων του περιβάλλοντός του. Μέσω των επιλογών του επιδρά στις ταυτότητες των γύρω του. Η αναγνώριση της διαφορετικής ταυτότητας (των ταυτοτήτων) κάθε ανθρώπου και ο σεβασμός της είναι παράμετροι της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη. Επιδίωξη της δραστηριότητας είναι να βοηθήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες να αντιληφθούν τον εαυτό τους ως άτομο, αλλά και ως μέλος μίας κοινότητας. Να κατανοήσουν ότι είναι αναγκαία η γνώση και η αποδοχή της ταυτότητας και της μοναδικότητας της δικής μας και κάθε άλλου για την ειρηνική συνύπαρξη και την κοινωνική συνοχή.

Βήμα 1ο

Τα παιδιά με δακτυλομπογιές ή με μελάνι για αποτυπώματα ή παιδική σφραγίδα αφήνουν σε χαρτί το αποτύπωμα τους. Ο/η εκπαιδευτικός τα φωτοτυπεί κάνοντας πολύ μεγάλη μεγέθυνση. Επίσης, μπορούν να αφήνουν το αποτύπωμά τους σε μπαλόνι, το οποίο στη συνέχεια φουσκώνουν. Έτσι το αποτύπωμά τους μεγεθύνεται στην κυρτή επιφάνεια του φουσκωμένου μπαλονιού.

Εξετάζουν τα αποτυπώματά τους. Τι τους θυμίζουν; Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές διακρίνουν; Υπάρχουν δύο αποτυπώματα ίδια; Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι κάθε άνθρωπος έχει δαχτυλικά αποτυπώματα, τα οποία μάλιστα υπάρχουν πριν ακόμα γεννηθεί και το σχέδιό τους δεν αλλάζει ποτέ. Είναι μοναδικά για κάθε άνθρωπο στον κόσμο.

Βήμα 2ο

Ανάμεσα στις γραμμές του μεγεθυμένου αποτυπώματος κάθε παιδί γράφει με χρωματιστά γράμματα, ακολουθώντας τις καμπύλες του, στοιχεία για τον εαυτό του: όνομα, το αγαπημένο του χρώμα, το αγαπημένο του παιχνίδι, τα ατομικά του χαρακτηριστικά... Ό, τι νομίζει ότι αποτυπώνει την προσωπικότητά του (εικόνες της εικαστικής δραστηριότητας στο Nyberg, Jeanette, *Cool Art Project for Kids: Thumbprint Self Portrait*, διαθέσιμο στο <https://craftwhack.com/express-thumbprint-self-portrait-art-project-kids/>. Με τα έργα τους δημιουργούν μια σύνθεση με τον τίτλο «Εμείς».

Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως γραμματέας για τα παιδιά που δεν έχουν ακόμα κατακτήσει τη γραφή.

Βήμα 3ο

Παρατηρούν το έργο «Η πόλη ενώνει τη διαφορετικότητα των ανθρώπων», της Χριστίνας Σαραντοπούλου (ακολουθεί). Στο έργο τα τεράστια δακτυλικά αποτυπώματα κινούνται αργά κρύβοντας ή αποκαλύπτοντάς τον χάρτη πίσω τους. Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να σκεφτούν και να συζητήσουν το έργο. Τους ζητά να δώσουν τους δικούς τους τίτλους.

Πώς θα ήταν ένα έργο με τίτλο «Το σχολείο ενώνει τη διαφορετικότητα των ανθρώπων»;

Τα παιδιά σε ομάδες δημιουργούν δικά τους έργα: Ο/η εκπαιδευτικός τους ζητά να αποτυπώσουν τη μοναδικότητα του κάθε μέλους της σχολικής τους κοινότητας, αλλά και όσα τους ενώνουν. Τους προτείνει να χρησιμοποιήσουν αποτυπώματα στη σύνθεσή τους.

Εκθέτουν τα έργα τους στο σχολείο ή σε χώρο που ζητούν από τον δήμο και τα εξηγούν σε γονείς, εκπαιδευτικούς και μαθητές/ήτριες του σχολείου. Μπορούν επιτόπου να τους ζητήσουν να συνεισφέρουν με το αποτύπωμά τους σε ένα κοινό έργο με τίτλο «Συνύπαρξη». Με τα μικρότερα παιδιά μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένας πιο απλό τίτλος, π.χ. *Υπάρχουμε μαζί*.

Η πόλη ενώνει τη διαφορετικότητα των ανθρώπων, Χριστίνα Σαραντοπούλου.

Σταθμός Μετρό Αγίου Ιωάννη (Αθήνα)

Βιβλιογραφία

Ένα σημάδι... μόνο δικό σου! Παιδιά μένουμε σπίτι (χ.χ.). Ανακτήθηκε στις 10/4/2021 από τον διαδικτυακό τόπο: <https://www.paidiamenoumespiti.gr/post/ginger-prints>

Nyberg, J. (n.d.). *Cool Art Project for Kids: Thumbprint Self Portrait.* Ανακτήθηκε στις 08/4/2021 από τον διαδικτυακό τόπο: <https://craftwhack.com/express-thumbprint-self-portrait-art-project-kids/>

Φραγκεσκάκη, Χ. & Κύρδη, Κ. (2019). *Υπόγεια εκδρομή*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες συζητούν: Τι έμαθαν; Τι είναι αυτό που μπορούν τώρα να καταλάβουν καλύτερα; Να κάνουν καλύτερα; Κάτι που θα κάνουν από εδώ και πέρα;

Σκέφτονται και καταγράφουν λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα, χωρίς διαμεσολάβηση. Η καταγραφή μπορεί να είναι περιφραστική ή περιγραφική. Για παράδειγμα: μοναδικός, μαζί, είμαστε διαφορετικοί και ίσοι... Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως γραμματέας για τα παιδιά που δεν έχουν ακόμα κατακτήσει τη γραφή,

Γράφουν ή και ζωγραφίζουν τις χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μπορούν να προσθέτουν και λέξεις ή φράσεις που σκέπτονται για κάθε δραστηριότητα σε δεύτερο χρόνο.

2^ο εργαστήριο: Μπορούν οι λέξεις να μας φέρνουν κοντά;

Άξονες: Ταυτότητα, συνύπαρξη, ανήκειν σε μια ομάδα, σεβασμός του άλλου, ανοχή

Στόχος: Να κατανοήσουν τα παιδιά ότι η συνύπαρξη στηρίζεται στον σεβασμό του άλλου, να δίνουν χώρο στους άλλους να εκφράζονται.

Διάρκεια: 2 ώρες

Υλικά/μέσα: χαρτί του μέτρου, ψαλίδι, μαρκαδόροι, post it ή μικρά χαρτιά και χαρτοταινία (προαιρετικά)

Περιγραφή

Επιδιώκεται τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι για την αρμονική συνύπαρξη είναι αναγκαία προϋπόθεση ο σεβασμός των άλλων και η τήρηση ηθικού ορίου έναντι όλων. Στη δραστηριότητα αυτή καλούνται να σκεφτούν γύρω από τη δύναμη των λέξεων και πώς ο σεβασμός των άλλων και τα ηθικά όρια συμβάλλουν σε ένα κλίμα αρμονικής συνύπαρξης.

Βήμα 1^ο

Ο/η εκπαιδευτικός ξαπλώνει σε χαρτί του μέτρου και τα παιδιά φτιάχνουν το περίγραμμά του δύο φορές. Κόβουν περιμετρικά και κρεμούν τις δυο φιγούρες στον τοίχο. Στη μία φιγούρα θα γράψουν ή θα σχεδιάζουν λέξεις ή φράσεις που τα ενοχλούν, τα πληγώνουν όταν προέρχονται από τους άλλους, και στην άλλη εκείνες που τα κάνουν να νοιώθουν καλά, να αισθάνονται ζεστασιά και εμπιστοσύνη.

Δίνουν όνομα σε κάθε φιγούρα. Κάθε παιδί με τη σειρά του λέει και γράφει τις λέξεις ή τις φράσεις μέσα στην ανάλογη φιγούρα. Ο/η εκπαιδευτικός έχει τον ρόλο γραμματέα για τα παιδιά που δεν γνωρίζουν ακόμα να γράφουν. Στις μεγαλύτερες ηλικίες κάθε παιδί γράφει κάθε λέξη ή φράση σε post it ή μικρά κομμάτια χαρτιού και τα κολλά στην ανάλογη φιγούρα. Μπορεί να βάλει περισσότερα από ένα χαρτάκια σε κάθε φιγούρα.

Μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία, παρατηρούν αν υπάρχουν λέξεις ή φράσεις που είναι κοινές για περισσότερα παιδιά. Επίσης εξετάζουν αν υπάρχουν λέξεις ή φράσεις που βρίσκονται και στις δύο φιγούρες. Συζητούν γιατί οι λέξεις αυτές τα πληγώνουν και πώς αισθάνονται όταν τους απευθύνονται.

Ερωτήματα: Μπορεί η ίδια λέξη ή φράση άλλοτε να πληγώνει κι άλλοτε να εμπυχώνει; Πώς αυτό σχετίζεται με τον τρόπο και το ύφος του ομιλητή; Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα παράδειγμα., π.χ. τη λέξη μωρό, λέγοντάς την με τρυφερότητα και την ίδια λέξη με τρόπο που να δείχνει απαξίωση.

Βήμα 2ο

Σε δεύτερο στάδιο προσθέτουν συμπεριφορές που τα πληγώνουν.

Ο/η εκπαιδευτικός θέτει τα εξής ερωτήματα για συζήτηση: Πώς αισθάνονται τα παιδιά όταν τους λένε τις λέξεις που τα ενοχλούν; Πώς νομίζουν ότι αισθάνονται οι άλλοι αν τα ίδια τους απευθύνονται με λέξεις/φράσεις που τους ενοχλούν; Το έχουν κάνει κάποια φορά; Τι μπορούν να κάνουν αν καταλάβουν ότι η λέξη/ φράση/ συμπεριφορά τους ενόχλησε κάποιον; Τους ζητά επίσης να σκεφτούν πώς θα αντιμετωπίσουν τις λέξεις / συμπεριφορές που τα ενοχλούν.

Πόσο εύκολη είναι η συνεργασία αν χρησιμοποιούμε προς τους άλλους λέξεις που πληγώνουν; ΘΑ θέλουν να συνεργαστούν / παίξουν / συζητήσουν μαζί μας;

Τώρα που ξέρουμε τι μας ενοχλεί και τι ενοχλεί τους άλλους, τι μπορούμε να κάνουμε; Γιατί είναι σημαντικό να μην κάνουμε πράγματα που ενοχλούν τους άλλους; Ποια είναι τα όρια της ελευθερίας όλων μας; Τι μπορούμε να συμφωνήσουμε; Σε τι βοηθάει σε μια τάξη, σε μια ομάδα να γνωρίζουμε τι ενοχλεί τους άλλους;

Τα παιδιά (ή, αν δεν έχουν ακόμα κατακτήσει τον μηχανισμό ανάγνωσης, ο/η εκπαιδευτικός) διαβάζουν τις λέξεις / φράσεις που τα κάνουν να νοιώθουν καλά. Ποιες λέξεις μας φέρνουν κοντά; «Μας ζεσταίνουν;» Μας κάνουν να αισθανόμαστε εμπιστοσύνη; Προσθέτουν μικρές καθημερινές λέξεις που βοηθούν στην επικοινωνία και δημιουργούν φιλικό κλίμα (ενδεικτικά, *γεια, καλημέρα, έλα...*). Ο/η εκπαιδευτικός συζητά μαζί τους τη δύναμη αυτών των λέξεων.

Σημείωση: Καλό είναι οι φιγούρες να παραμείνουν στην τάξη και να προσθέτουν τα παιδιά τις λέξεις που ενοχλούν και τις λέξεις που «ζεσταίνουν».

Παραλλαγή: Ο άτρωτος γίγαντας

Ο/η εκπαιδευτικός ξαπλώνει σε χαρτί του μέτρου και τα παιδιά φτιάχνουν το περίγραμμά του. Κρεμούν στον τοίχο τη φιγούρα και της δίνουν όνομα. Γύρω από τη φιγούρα γράφουν ή σχεδιάζουν όλες τις λέξεις ή τις φράσεις και τις πράξεις που τα πληγώνουν. Μέσα τον γίγαντα γράφουν όλες τις λέξεις, τις φράσεις και τις πράξεις που τα κάνουν να νοιώθουν καλά. Πόση δύναμη μπορούν να δώσουν σε όσα

βρίσκονται μέσα στον γίγαντα, ώστε να τον κάνουν άτρωτο; Αν προσπαθούμε όλοι μαζί; Πότε μπορεί να γίνει πιο δυνατός ο γίγαντας, όταν πασχίζει με όλες του τις δυνάμεις ο καθένας μόνος του ή όταν ενώνουμε τις δυνάμεις μας; Ο/η εκπαιδευτικός τους ζητά να διαλέξουν από το εσωτερικό του γίγαντα τις λέξεις που δείχνουν εμπιστοσύνη και καλή διάθεση για τους άλλους και να τις φωνάξουν όλοι μαζί δυνατά.

Πηγή: Η δραστηριότητα είχε ως πηγή έμπνευσης το βιβλίο της Ελίζαμπεθ Βέρντικ «Οι λέξεις δεν είναι για να πληγώνουμε», εκδόσεις Μεταίχμιο, 2006.

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες συζητούν: Τι έμαθαν; Τι είναι αυτό που μπορούν τώρα να καταλάβουν καλύτερα; Να κάνουν καλύτερα; Κάτι που θα κάνουν από εδώ και πέρα;

Σκέφτονται και καταγράφουν λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα, χωρίς διαμεσολάβηση. Η καταγραφή μπορεί να είναι περιφραστική ή περιγραφική. Για παράδειγμα: αδικία, δεν μου αρέσει να με κοροϊδεύουν κ.ο.κ, Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως γραμματέας για τα παιδιά που δεν έχουν ακόμα κατακτήσει τη γραφή,

Γράφουν ή και ζωγραφίζουν τις χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μπορούν να προσθέτουν και λέξεις ή φράσεις που σκέπτονται για κάθε δραστηριότητα σε δεύτερο χρόνο.

3^ο εργαστήριο: Ο Συνταγματικός χάρτης της τάξης ή η σημασία του νόμου

Άξονες: Δίκαιο, κανόνες, ισονομία, νομιμότητα

Στόχοι: Η κατανόηση της ανάγκης να υπάρχουν κανόνες, η συμμετοχή στη διαμόρφωση των κανόνων, ο αλληλοσεβασμός, η αναγνώριση των ορίων της ατομικότητας έναντι του κοινού καλού, η κατανόηση της έννοιας του νόμου.

Διάρκεια: 2-3 ώρες.

Υλικά/μέσα: Χαρτί του μέτρου, μελάνι και ταμπόν σφραγίδας ή δαχτυλομπογιές.

Περιγραφή

Με από τη σύνθεση από τα ίδια τα παιδιά κανονισμού της τάξης τους προσεγγίζονται οι έννοιες του δικαίου, του σεβασμού των άλλων, της ισότητας απέναντι στον νόμο άλλα και της δυνατότητας για παρέμβαση των πολιτών για αναθεώρηση νομοθεσίας μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες.

Βήμα 1^ο

Κάθε παιδί γράφει ανώνυμα σε χαρτί για κάποιο περιστατικό που το έκανε να νοιώσει ενόχληση, να νοιώσει ότι το αδικούν, είτε συνέβη από άλλο παιδί, είτε από τον/την εκπαιδευτικό. Ο/η εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τα κείμενα, και αφού αφαιρέσει τις όποιες προσωπικές αναφορές, καταγράφει τις περιπτώσεις σε τρίτο πρόσωπο, σε χαρτί του μέτρου κάτω από τον τίτλο «Είναι άδικο να...».

Τα παιδιά σε κύκλο συζητούν:

- τι τα ενοχλεί όταν το κάνουν οι άλλοι,
- ποιες συμπεριφορές προτιμούν,
- αν σκέφτηκαν ότι με κάποια πράξη τους ενόχλησαν ή αδίκησαν κάποιον,
- πώς θα ένιωθαν αν ήταν οι αποδέκτες αυτής της αδικίας.

Καταγράφουν σε δύο στήλες τις αρνητικές και τις θετικές συμπεριφορές που ανέφεραν.

Παραλλαγή

Κάθονται όλα τα παιδιά σε κύκλο. Κάθε παιδί παρουσιάζει με παντομίμα κάτι που το ενοχλεί και τα υπόλοιπα παιδιά μαντεύουν.

Βήμα 2ο

Σε μικρές ομάδες συζητούν ποιους κανόνες συμπεριφοράς θα ήθελαν για την τάξη τους. Φέρνουν τις προτάσεις τους στην ολομέλεια. Με κλήρωση, ορίζονται πρόεδρος της συζήτησης δύο γραμματείς και επιτροπή ψηφοφορίας. Οι γραμματείς συγκεντρώνουν τις προτάσεις, τις τοποθετούν στο τοίχο και τις εισάγουν για συζήτηση στην ολομέλεια. Ο πρόεδρος διευθύνει τη συζήτηση. Συζητούν με επιχειρήματα κάθε πρόταση, προτείνουν τυχόν αλλαγές, και την ψηφίζουν. Η επιτροπή ψηφοφορίας καταγράφει τις ψήφους για κάθε πρόταση. Αν υπάρχουν σε κάποιες προτάσεις διαφωνίες, τις συζητούν ξανά. Προσπαθούν να βρουν διατυπώσεις κοινά αποδεκτές.

- Τα παιδιά του νηπιαγωγείου και της Α΄ τάξης (αν χρειάζεται) συζητούν όλα μαζί σε κύκλο. Ο/η εκπαιδευτικός παίρνει τον ρόλο του γραμματέα και καταγράφει τις προτάσεις τους.

Βήμα 3ο

Καταγράφουν τους κανόνες, προσπαθώντας, σε όσες περιπτώσεις είναι δυνατόν, οι προτάσεις να είναι θετικές. Δηλαδή, προσέχουμε, κάνουμε, μιλάμε ήρεμα... και όχι δεν μιλάμε, δεν κάνουμε, δεν φωνάζουμε κ.λπ. Υπογράφουν και, για επισημοποίηση, βάζουν το δακτυλικό τους αποτύπωμα, χρησιμοποιώντας ταμπόν σφραγίδας ή δαχτυλομπογιά.

Ο συνταγματικός χάρτης της τάξης παραμένει κρεμασμένος στον τοίχο σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς.

Ο κανονισμός ισχύει και για τον/την εκπαιδευτικό της τάξης που συνυπογράφει και οφείλει και αυτός να σέβεται και να ακολουθεί τους κανόνες της τάξης.

Όλα τα μέλη της σχολικής ομάδας είναι εγγυητές της τήρησης του συντάγματος της τάξης. Σε περίπτωση παραβίασης, ζητούν από τον «ξεχασιάρη» να διαβάσει δυνατά το άρθρο που τον αφορά.

Βήμα 4ο

Αν υπάρχουν κανόνες που δημιουργούν προβλήματα, τα παιδιά που το διαπιστώνουν μπορούν να ζητήσουν την αναθεώρησή τους με τον τρόπο που περιγράφεται στο II.

Αν διαπιστώσει κάποιο παιδί ότι κάποια άδικη κατάσταση που προκύπτει στο σχολείο δεν καλύπτεται από τον συνταγματικό χάρτη της τάξης, μπορεί να εισηγηθεί τροποποίηση και προσθήκη νέου κανόνα. Για αν γίνει αποδεκτός ο νέος κανόνας, ακολουθείται η διαδικασία που περιγράφεται παραπάνω.

Εναλλακτικό εργαστήριο: Οι κανόνες του παιχνιδιού

Αν η τάξη έχει ήδη συμβόλαιο ή κανονισμό, προτείνεται εναλλακτικά στο εργαστήριο «Ο Συνταγματικός χάρτης της τάξης».

Άξονες: κανόνες και δίκαιο, ισότητα, ισονομία, σεβασμός του άλλου

Στόχοι: Κατανόηση της αναγκαιότητας να υπάρχουν κανόνες σεβαστοί από όλους. Εισαγωγή στις δημοκρατικές διαδικασίες. Υποστήριξη των αρχών της ισότητας, του σεβασμού των άλλων, της υπευθυνότητας, της δικαιοσύνης (Θεματική: συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες).

Διάρκεια: 2 ώρες

Περιγραφή

Βήμα 1ο

Τα παιδιά διαλέγουν ένα ομαδικό παιχνίδι ή άθλημα. Συζητούν για τους κανόνες του, τους καταγράφουν σε χαρτί του μέτρου και συμφωνούν ότι τους αποδέχονται. Προτείνεται να παίξουν το παιχνίδι για σύντομο διάστημα (5').

Στη συνέχεια συζητούν τα ερωτήματα που ακολουθούν:

- Τι θα συνέβαινε αν δεν ήξεραν τους κανόνες; Σε τι βοηθούν οι κανόνες στο παιχνίδι; Τι θα συνέβαινε αν δεν υπήρχαν κανόνες;
- Τι συμβαίνει αν κάποιος δεν παίρνει υπόψη του τους άλλους παίκτες;
- Τι συμβαίνει αν κάποιος παραβιάζει τους κανόνες; Τους έχει συμβεί; Τι αισθάνθηκαν; Πώς αντέδρασαν;

Βήμα 2ο

Ο/η εκπαιδευτικός προσαρμόζει τους κανόνες έτσι ώστε να ευνοούνται συγκεκριμένες, διαφορετικές κάθε φορά, ομάδες παιδιών. Για παράδειγμα, να έχουν δικαίωμα για δεύτερη προσπάθεια μόνο όσοι

έχουν κατσαρά μαλλιά ή να μετρούν διπλά οι πόντοι των παιδιών που φορούν κάτι κίτρινο κοκ. Αφού δοκιμάσουν 2-3 ή και περισσότερες αλλαγές κανόνων, συζητούν πώς τους φάνηκε η εμπειρία.

Εναλλακτικά, συζητούν πώς θα τους φαινόταν αν μια ομάδα παιδιών συμφωνήσει και επιβάλει νέους κανόνες γιατί τους ταιριάζουν καλύτερα. (Για παράδειγμα, αν η ομάδα των ψηλών παιδιών προσαρμόσει τους κανόνες έτσι ώστε να κερδίζουν εύκολα λόγω ύψους.)

Κατόπιν συζητούν:

- Ήταν δίκαιοι οι κανόνες;
- Πώς τους φαίνεται να αποφασίζει ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων ποιοι είναι οι κανόνες, ή να τους αλλάζει χωρίς να λάβει υπόψη όλα τα μέλη της ομάδας;
- Αν σε κάποιον δεν αρέσουν οι κανόνες, μπορεί να τους αλλάξει;
- Πώς μπορούν να αλλάξουν τους κανόνες αν τους θεωρούν άδικους;

Βήμα 3ο

Δημιουργούν ένα δικό τους παιχνίδι και θέτουν τους κανόνες του.

- Ποια κριτήρια βάζουν για να είναι δίκαιοι για όλους οι κανόνες του παιχνιδιού;
- Τι σκέφτονται να κάνουν αν κάποιος παίκτης τους παραβεί;
- Μήπως είναι δίκαιο να ξέρει από την αρχή κάθε παίκτης τις συνέπειες της «παραβάσης»;

Βήμα 4ο

Ακολουθεί συζήτηση γενίκευσης:

- Εκτός από τα παιχνίδια, σε ποιες άλλες περιπτώσεις χρειάζονται κανόνες; Τα παιδιά καταγράφουν σε χαρτί του μέτρου.
- Γιατί να θέτουμε κανόνες; Γιατί να τηρούμε κανόνες; Τα παιδιά αναπτύσσουν επιχειρήματα.

Μια παρόμοια δραστηριότητα με τίτλο «Τι είδους κανόνες χρειάζονται για να μαθαίνουμε, να ζούμε και να παίζουμε μαζί στο σχολείο;», στο Gollob, Rolf and Weidinger, Wiltrud, *Μεγαλώνουμε δημοκρατικά*, Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, Διαθέσιμο στο <https://www.living-democracy.gr/textbooks/volume-2/unit-5/lesson-1/>

<https://www.living-democracy.gr/textbooks/volume-2/unit-5/lesson-1/>

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες συζητούν: Τι είναι αυτό που μπορούν τώρα να καταλάβουν καλύτερα; Να κάνουν καλύτερα; Κάτι που θα κάνουν από εδώ και πέρα; Σκέφτονται και καταγράφουν λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα, χωρίς διαμεσολάβηση. Η καταγραφή μπορεί να είναι περιφραστική ή περιγραφική. Για παράδειγμα: μοναδικός, μαζί, είμαστε διαφορετικοί και ίσοι...

Γράφουν τις χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μπορούν να προσθέτουν και λέξεις ή φράσεις που σκέπτονται για κάθε δραστηριότητα σε δεύτερο χρόνο.

4^ο εργαστήριο

A: Για να ζούμε μαζί

Στόχοι: Η κατανόηση ότι η συνύπαρξη στηρίζεται στον σεβασμό του άλλου και την ανοχή· ότι η συνεργασία για την επίτευξη κοινού σκοπού έχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα.

Διάρκεια: 2 ώρες

Υλικά/μέσα: χαρτί του μέτρου, χαρτόκουτα από παπούτσια ή και μικρότερα, ψαλίδια, χαρτοταινία, κόλλα, μαρκαδόροι

Περιγραφή

Ένα σημαντικό βήμα στην εκπαίδευση για τη δημοκρατία και την ιδιότητα του ενεργού πολίτη είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν το έθος του σεβασμού όλων των ανθρώπων, χωρίς διακρίσεις, και τις δεξιότητες για ουσιαστικό διάλογο.

Βήμα 1ο

Τα παιδιά σε χαρτί του μέτρου ή με κουτιά παπουτσιών ή άλλα μικρά χαρτόκουτα κατασκευάζουν μια μεγάλη πολυκατοικία ή μια πόλη με τα σπίτια κολλημένα το ένα στο άλλο. Σε κάθε διαμέρισμα τοποθετούν έναν ήρωα παραμυθιού ή έναν υπερήρωα ή ένα πρόσωπο από τη μυθολογία. Καταγράφουν / συζητούν τις ιδιαιτερότητες κάθε ενοίκου. Ο/η εκπαιδευτικός βοηθάει τα παιδιά να υπερβάλλουν τις οχληρές συνήθειες και τις ανάγκες των ενοίκων, βάσει των χαρακτηριστικών τους. Ποιος χρειάζεται να γυμνάζεται πολύ και κάνει θόρυβο; Ποιος έχει βροντερή φωνή; Ποιος μπορεί να βγαίνει πετώντας και υπάρχει ο κίνδυνος να σπάει τα τζάμια και να λερώνει τις μπουγάδες; Ποιος τρώει συνέχεια και από το διαμέρισμά του βγαίνουν μέρα νύχτα καπνοί από το μαγείρεμα; Και τα τρία γουρουνάκια που χρειάζονται μια λίμνη με λάσπη; Κι όταν ακριβώς δίπλα μένει η Χιονάτη που τα θέλει όλα πεντακάθαρα; Ο Ήφαιστος που δουλεύει όλη μέρα με το αμόνι και τις φωτιές; κοκ. Τα παιδιά σκέφτονται όλα όσα θα μπορούσαν να αποτελέσουν αιτίες σύγκρουσης ανάμεσά τους. Πώς θα μπορούσαν να συνυπάρχουν; Αναζητούν και προτείνουν λύσεις.

Τι συμβαίνει στην πραγματικότητα σε μια πολυκατοικία, σε μια γειτονιά σ' ένα χωριό; Πώς καταφέρνουν άνθρωποι διαφορετικοί μεταξύ τους να συνυπάρχουν; Τα παιδιά μεταφέρουν τις εμπειρίες τους και συζητούν ποια μπορεί να είναι τα όρια και γιατί είναι σημαντική η συνύπαρξη.

Βήμα 2ο

Δραστηριότητα δημιουργικής γραφής «Η ισχύς εν τη ενώσει»

Τα παιδιά σε ομάδες, σκέφτονται μια δύσκολη κατάσταση που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι στην πολυκατοικία ή την πόλη τους (μπορούν να πάρουν ιδέες από τα βιβλία των ηρώων ή την επικαιρότητα). Οι γείτονες θα χρειαστεί να βρουν λύση από κοινού. Τα παιδιά δημιουργούν μια ιστορία όπου κάθε ένας από τους κατοίκους με τις δικές του ιδιαίτερες ιδιότητες θα συνεισφέρει ώστε να ξεπεραστεί η δύσκολη κατάσταση. Προϋπόθεση, να βρεθεί για όλους θέση.

Οι ομάδες διαβάζουν τις ιστορίες τους και τις δραματοποιούν. Συζητούν αν συνεισέφεραν όλοι οι κάτοικοι και ποιο ήταν το αποτέλεσμα.

Βήμα 3ο

Κατόπιν, τα παιδιά καταγράφουν προβλήματα του σχολικού τους χώρου και προτείνουν βελτιώσεις που θα ήθελαν να κάνουν. Πόσο εύκολο είναι να πάρουν μια απόφαση; Για να το διαπιστώσουν υλοποιούν το 2^ο μέρος του εργαστηρίου.

Καλό θα ήταν να προχωρήσουν σε υλοποίηση των προτάσεών τους. Το 6^ο εργαστήριο προτείνει τρόπους σχεδιασμού και οργάνωσης.

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες συζητούν: Τι έμαθαν; Τι είναι αυτό που μπορούν τώρα να καταλάβουν καλύτερα; Να κάνουν καλύτερα; Κάτι που θα κάνουν από εδώ και πέρα;

Σκέφτονται και καταγράφουν λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα, χωρίς διαμεσολάβηση. Η καταγραφή μπορεί να είναι περιφραστική ή περιγραφική. Για παράδειγμα: να προσπαθήσουμε να μην ενοχλούμε, Όλοι μαζί είμαστε πιο δυνατοί κ.ο.κ. Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως γραμματέας για τα παιδιά που δεν έχουν ακόμα κατακτήσει τη γραφή,

Γράφουν ή και ζωγραφίζουν τις χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μπορούν να προσθέτουν και λέξεις ή φράσεις που σκέπτονται για κάθε δραστηριότητα σε δεύτερο χρόνο.

B: Για το καλό της κοινότητας

Άξονες: δημοκρατία, κοινό συμφέρον, πρωτοβουλία

Στόχοι: Η ανάπτυξη επιχειρημάτων (λειτουργία πειθούς), η πραγμάτευση της φράσης «κοινό καλό», η διαμόρφωση της οπτικής του ευρύτερου πλαισίου, η καλλιέργεια υπεύθυνης στάσης, η ανάληψη πρωτοβουλιών, η ανάπτυξη έθους δημοκρατικών διαδικασιών

Σημείωση: Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιεί για τη δραστηριότητα όλες τις προτάσεις ή μέρος τους (ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών/τριών της τάξης) ή να ετοιμάσεις άλλες. Στα νηπιαγωγεία και την Α΄ τάξη προτείνεται να δοθούν λιγότερες και πιο σύντομες προτάσεις αξιοποίησης του οικοπέδου

Διάρκεια: 1 ώρα

Υλικά/μέσα: Χαρτί του μέτρου, φωτογραφίες από άδεια οικόπεδα και από χώρους που έχουν αξιοποιηθεί με ποικίλους τρόπους, όπως δημοτικά αθλητικά κέντρα, παιδικοί σταθμοί, πάρκα και σχετικά κείμενα... Ενδεικτικές ηλεκτρονικές διευθύνσεις με φωτογραφίες και κείμενα (παρατίθενται στη συνέχεια).

Περιγραφή δραστηριότητας

Τα παιδιά καλούνται, σε μια υποθετική κατάσταση, να πάρουν αποφάσεις, λαμβάνοντας υπόψη το κοινό καλό και όχι το ατομικό ή μικρο-τοπικό συμφέρον. Συγχρόνως προβάλλεται ένα μοντέλο συμμετοχικής δημοκρατίας που στηρίζεται σε διάλογο και συναινετικές αποφάσεις.

Βήμα 1ο

Παρουσιάζεται στα παιδιά η υπόθεση και οι προτάσεις διαφόρων ομάδων πολιτών.

Η υπόθεση

Στη γειτονιά σου υπάρχει ένα μεγάλο οικόπεδο, που ο Δήμος, μετά από πολλούς αγώνες, κατάφερε να αποκτήσει. Το οικόπεδο έχει έκταση όση οκτώ μεγάλες πολυκατοικίες μαζί.

Όσοι μένουν στη γειτονιά του οικοπέδου, αλλά και αυτοί που μένουν πιο μακριά, διατυπώνουν σκέψεις για το μέλλον του οικοπέδου. Ο δήμαρχος κάλεσε τους δημότες να καταθέσουν τις απόψεις τους και να μπουν σε διάλογο, ώστε να επιλέξουν οι ίδιοι, με κριτήριο το κοινό καλό.

Οι προτάσεις των κατοίκων του δήμου:

1. Οι κάτοικοι της γειτονιάς γύρω από το οικόπεδο ζητούν να φυτευτούν πολλά δέντρα, να γίνει ένα μικρό άλσος, γιατί η γειτονιά δεν έχει πράσινο. Θα μπορούν να όλοι κάνουν βόλτες και τα παιδιά να παίζουν στη φύση.

2. Οι κάτοικοι της λεωφόρου και οδών που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση, αλλά και καταστηματάρχες της αγοράς, ζητούν να κατασκευαστεί πολυώροφο πάρκινγκ όπου η στάθμευση και φύλαξη των αυτοκινήτων θα παρέχεται δωρεάν για τους κατοίκους του Δήμου, ώστε να ελευθερωθούν οι πεζόδρομοι από το παράνομο παρκάρισμα και τα αυτοκίνητα να είναι ασφαλή. Πρότειναν η περίμετρος να φυτευτεί με δέντρα. Θέση στο πάρκινγκ θα μπορούν να έχουν οι επισκέπτες της περιοχής από άλλους δήμους, πληρώνοντας χαμηλή τιμή. Έτσι ο Δήμος θα έχει κάποια έσοδα.

3. Δύο πολύ δραστήριες εθελοντικές ομάδες κατοίκων πρότειναν το οικόπεδο να γίνει δημοτικός λαχανόκηπος για την παραγωγή βιολογικών λαχανικών και φρούτων. Θα απασχολούνται άνεργοι και συνταξιούχοι, θα μπορούν να τον επισκέπτονται σχολικές ομάδες και τα προϊόντα θα μοιράζονται σε όσους έχουν ανάγκη.

4. Πολλοί εργαζόμενοι κάτοικοι, αφού επεσήμαναν την έλλειψη θέσεων στους λίγους παιδικούς σταθμούς του Δήμου, ζήτησαν να κτιστεί στο οικόπεδο ένας σύγχρονος παιδικός σταθμός για τα παιδιά των εργαζομένων, δωρεάν για τους δημότες. Εκεί θα μπορούν να εμπιστεύονται με ασφάλεια τα μικρά παιδιά τους κατά τον χρόνο της εργασίας τους.

5. Κάτοικοι από όλες τις γειτονιές του Δήμου επεσήμαναν την έλλειψη ενός σύγχρονου αθλητικού κέντρου. Ζήτησαν να κτιστεί στο οικόπεδο ένα αθλητικό κέντρο με κλειστούς και ανοικτούς χώρους, καθώς και πισίνα, για όλους, μικρούς και μεγάλους. Να δημιουργηθεί και έναν κυλικείο για να έχει ο Δήμος έσοδα.

Για την προετοιμασία, προκειμένου οι μαθητές/ήτριες να γνωρίζουν αξιοποιήσιμες χώρων όπως αυτές που περιγράφονται στο σενάριο, καλό είναι να έχει τυπώσει ή να δείχνει στον Η/Υ φωτογραφίες από άδεια οικόπεδα, από χώρους που έχουν αξιοποιηθεί με ποικίλους τρόπους, καθώς και σύντομα σχετικά κείμενα τα οποία διαβάζουν.

Ενδεικτικά:

- [Δημοτικός λαχανόκηπος στο Αγρίνιο,](#)

- [Δημοτικό πάρκινγκ στα Χανιά,](#)
- [Δημοτικός Παιδικός Σταθμός στη Γλυφάδα Αττικής \(https://www.notia.gr/2017/05/dimos-glyfadas-ena-paramythenio-chorio-o-neos-pedikos-stathmos-ikones/\),](https://www.notia.gr/2017/05/dimos-glyfadas-ena-paramythenio-chorio-o-neos-pedikos-stathmos-ikones/)
- [Πάρκο τσέπης στην Κυψέλη \(Αθήνα\) https://www.huffingtonpost.gr/entry/ena-parko-tsepes-sten-ano-kepsele-to-PROTO-STEN-POLE-AP0-T0N-DEMO-ATHENAION-gr_5f229ef1c5b6a34284b70b52](https://www.huffingtonpost.gr/entry/ena-parko-tsepes-sten-ano-kepsele-to-PROTO-STEN-POLE-AP0-T0N-DEMO-ATHENAION-gr_5f229ef1c5b6a34284b70b52)

Βήμα 2ο

Αφού συζητήσουν εν συντομία τις προτάσεις για το οικόπεδο, οι μαθητές/ήτριες χωρίζονται σε 5 ομάδες. Κάθε ομάδα εκπροσωπεί μία από τις παραπάνω πέντε κατηγορίες κατοίκων της περιοχής και της δίνεται η αντίστοιχη πρόταση την οποία θα πρέπει να επεξεργαστεί και να ετοιμάσει επιχειρήματα υπέρ της. Κάθε ομάδα διαλέγει τον εκπρόσωπό της και τον γραμματέα της για την παρουσίαση (Στα νηπιαγωγεία ρόλο γραμματέα έχει ο/η εκπαιδευτικός). Τα άλλα μέλη της κάθε ομάδας ετοιμάζουν πλακάτ για την υπεράσπιση της θέσης τους.

Στη συνέχεια τοποθετούνται 5 μεγάλα χαρτιά (χαρτί του μέτρου) στον τοίχο, καθένα με τον τίτλο μιας από τις προτάσεις. Ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας παρουσιάζει τα επιχειρήματά τους στην ολομέλεια, παράλληλα ο γραμματέας γράφει τα επιχειρήματα σε αντίστοιχο χαρτί.

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/ήτριες να πουν αν τα επιχειρήματα που άκουσαν τους έκαναν να αλλάξουν άποψη. Επίσης, να πουν ιδέες για συνδυασμό προτάσεων (π.χ. παιδικός σταθμός και λαχανόκηπος) και να τις αιτιολογήσουν.

Βήμα 3

Τέλος οι μαθητές/ήτριες ψηφίζουν: κάθε παιδί ψηφίζει με μυστική ψηφοφορία τις 2 προτάσεις που πιστεύει ότι είναι για το καλό των περισσότερων.

Παραλλαγή

Ζητείται από τους/τις μαθητές/ήτριες να ετοιμάσουν δικές τους προτάσεις για το οικόπεδο του Δήμου με σύντομη αιτιολόγηση. Με ψηφοφορία επιλέγουν 4 ή 5 από τις προτάσεις. Στη συνέχεια μοιράζονται σε ομάδες τις προτάσεις και ακολουθεί η διαδικασία, όπως περιγράφηκε προηγουμένως.

Προέκταση (διάρκεια 2 ώρες)

Η δραστηριότητα υλοποιείται με αφορμή έναν υπάρχοντα χώρο στην γειτονιά του σχολείου (οικόπεδο, πλατεία, πάρκο...) ή και στο ίδιο το σχολείο (αυλή, μη χρησιμοποιούμενη αίθουσα, κενοί χώροι). Οι μαθητές/ήτριες καταθέτουν τεκμηριωμένες προτάσεις για την αξιοποίησή του. Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, όπως περιγράφεται παραπάνω, οι μαθητές/ήτριες σκέφτονται και ετοιμάζουν τρόπους δημοσιοποίησης της πρότασής τους.

- Φτιάχνουν σχέδιο ή απλή μακέτα του χώρου όπως προτείνουν να διαμορφωθεί. Συγκεντρώνουν στοιχεία (έρευνα, συνεντεύξεις, φωτογραφίες).
- Αποφασίζουν πώς θα ενημερώσουν το σχολείο και τη γειτονιά για την πρότασή τους (παρουσίαση, έκθεση, αφίσα, σχολική εφημερίδα κλπ.)
- Ετοιμάζουν επιστολή για τη δημοτική αρχή και τη στέλνουν.
- Αναζητούν τρόπους συνεργασίας με τη δημοτική αρχή και τον σύλλογο γονέων για τη βελτίωση του δημόσιου χώρου που επέλεξαν.

Επιπλέον πηγές και υλικό (ενδεικτικά) που προτείνεται να αξιοποιηθούν και αφορούν την πρωτοβουλία κατοίκων για βελτίωση δημόσιων χώρων:

- Ο [Μεσογειακός Κήπος](#) των Atenistas σε πολυσύχναστο σημείο του κέντρου της Αθήνας
- Επισκευές και ο καλλωπισμός σε [πάρκο των Ιωαννίνων](#) από τους Παγουρίστας, με πρόσκληση από τον Δήμο

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες συζητούν: Τι είναι αυτό που μπορούν τώρα να καταλάβουν καλύτερα; Να κάνουν καλύτερα; Κάτι που θα κάνουν από εδώ και πέρα;

Σκέφτονται και καταγράφουν λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα, χωρίς διαμεσολάβηση. Η καταγραφή μπορεί να είναι περιφραστική ή περιγραφική. Ενδεικτικά: Πρέπει να τους σκεφτόμαστε όλους, συμφωνία...

Γράφουν τις χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μπορούν να προσθέτουν και λέξεις ή φράσεις που σκέπτονται για κάθε δραστηριότητα σε δεύτερο χρόνο.

5^ο Εργαστήριο: Τι θα άλλαζα; Είμαι αρκετά μεγάλος/η ώστε...

Άξονες: υπευθυνότητα, συνεργασία, στρατηγικός σχεδιασμός

Στόχοι: Η υποκίνηση του ενδιαφέροντος για τον δημόσιο χώρο, για τη βελτίωση των συνθηκών (περιβαλλοντικών, διαβίωσης, έκφρασης) της κοινότητας, η καλλιέργεια δεξιοτήτων υπευθυνότητας, συνεργασίας, ανάληψης πρωτοβουλιών, στρατηγικού σχεδιασμού.

Διάρκεια: 2-3 ώρες. Αξιοποίηση και εξωδιδασκτικού χρόνου.

Υλικά/μέσα: Χαρτί του μέτρου, φωτοτυπίες του πίνακα της δραστηριότητας (ακολουθεί), εκτυπώσεις σύντομων και απλών άρθρων από την επικαιρότητα

Συνεργασίες: προαιρετικά, οικογένεια, δήμος, εκπρόσωπος ΜΜΕ, εκπρόσωπος ΜΚΟ

Περιγραφή

Τα παιδιά παρατηρούν το κοντινό τους περιβάλλον, καταγράφουν τα κακώς κείμενα του δημόσιου χώρου, όσα θεωρούν ότι μπορούν να αλλάξουν ή να βελτιωθούν, προτείνουν αλλαγές και σχεδιάζουν πραγματοποιήσιμες δράσεις. Στη συνέχεια αναζητούν εταίρους για την πραγματοποίηση των προτάσεών τους. Επιδιώκεται τα παιδιά, ως πολίτες που έρχονται σε επαφή με τον δημόσιο χώρο και τον χρησιμοποιούν, να ενδυναμωθούν ώστε να αποκτήσουν φωνή, να μάθουν τα βήματα για τη διεκδίκηση βελτιώσεων και, στον βαθμό που τους αναλογεί, να συμμετέχουν και να παρεμβαίνουν με υπευθυνότητα.

Βήμα 1^ο

Ο κόσμος γύρω μου: από το σπίτι μου ως το σχολείο

α) Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους/τις μαθητές/ήτριες να σκεφτούν κάτι που θα άλλαζαν και κάτι που δεν θα άλλαζαν απ' όσα βλέπουν από το παράθυρό τους, απ' όσα συναντούν στη διαδρομή τους μέχρι το σχολείο, καθώς και στους χώρους του σχολείου. Αναφέρει και ο/η ίδιος/α ένα δύο παραδείγματα από τη δική του διαδρομή ή τη γειτονιά του.

β) Καταγράφουν ατομικά, σε 2 στήλες, τι θα ήθελαν να αλλάξει και τι όχι, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα. Μπορούν να κάνουν από μία έως τρεις καταγραφές. Μπορούν επίσης να φωτογραφίσουν τις επιλογές τους. Καλό είναι ο/η εκπαιδευτικός να αφήσει στους/τις μαθητές/ήτριες περιθώριο μερικών ημερών για να κάνουν τις καταγραφές τους. Στον πίνακα μπορούν να γράψουν, να ζωγραφίσουν, να κολλήσουν φωτογραφίες σχετικά με τα ευρήματά τους.

Τι θα αλλάζα;	Τι δεν θα αλλάζα;
Γιατί; Τι δεν μου αρέσει σε αυτό;	Γιατί; Τι μου αρέσει σε αυτό;
Τι θα πρότεινα να αλλάξει;	Τι θα πρότεινα για να γίνει ακόμα καλύτερο;

Βήμα 2^ο

Θα αλλάζα...

Οι μαθητές/ήτριες ανακοινώνουν τα ευρήματά τους και αιτιολογούν τις επιλογές τους. Καταγράφονται όλα σε χαρτί του μέτρου χωρισμένου σε δύο στήλες (Τι δεν θα αλλάζα / Τι θα αλλάζα). Διαπιστώνουν αν υπάρχουν παρόμοιες καταγραφές. Ακολουθεί συζήτηση.

Ενδεικτικές ερωτήσεις

- Ποιος είναι ο υπεύθυνος για την κατάσταση (καλή ή κακή) του χώρου; Τα ίδια τα παιδιά έχουν κάποια ευθύνη;
- Σε ποιον /ποιους θα πρέπει να απευθυνθούν για να γνωστοποιήσουν το πρόβλημα;
- Πώς θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν οι αλλαγές που προτείνουν;

- Τι μπορούν να κάνουν οι ίδιοι/ες ατομικά για να βελτιωθεί η κατάσταση; (προσωπική ευθύνη). Π.χ. να ποτίζουν τα παρτέρια, να φροντίζουν για την ανακύκλωση στο σπίτι, να επιστήσουν την προσοχή σε μια σπασμένη τραμπάλα κοκ.
- Νομίζουν ότι τα προβλήματα που εντόπισαν συμβαίνουν μόνο στη γειτονιά τους; Έχουν κάποιες πληροφορίες για άλλες περιοχές;

Βήμα 3^ο

Τι έκαναν άλλα σχολεία

Ο/η εκπαιδευτικός τους δείχνει παραδείγματα από δράσεις σχολείων και να συζητούν τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία.

Ενδεικτικά:

- Αυτοσχέδιες ταΐστρες πουλιών από τα νήπια, 1ο Νηπιαγωγείο Περάματος. Πρόγραμμα Νοιάζομαι και Δρω. Διαθέσιμο στο <https://noiazomaikaidrw.gr/2020/02/06/aytoschedies-ta-stres-poylion-apo-ta-n/>
- Συνάντηση με τον Δήμαρχο και κατάθεση της πρότασης των παιδιών για την αυλή του σχολείου, 2^ο και 3^ο Πειραματικά Νηπιαγωγεία Θεσσαλονίκης Πρόγραμμα Νοιάζομαι και Δρω. Διαθέσιμο στο <https://noiazomaikaidrw.gr/2020/06/26/synantisi-me-ton-dimarcho-kai-katathesi/>
- Ένα όμορφο πάρκο από το 1ο Δημοτικό Σχολείο Αστυπάλαιας. Πρόγραμμα Νοιάζομαι και Δρω. Διαθέσιμο στο <https://noiazomaikaidrw.gr/2016/04/27/ena-omorfo-parko-apo-to-1o-dimotiko-scholio-astipaleas/>

Ο/η εκπαιδευτικό παρουσιάζει με απλά λόγια την περίπτωση που ακολουθεί είτε ως προέκταση, αν υπάρχει χρόνος, είτε ως παράδειγμα δράσης αντί των προηγουμένων προτάσεων, προκειμένου να αναδειχθούν η συνεργασία και η δέσμευση σε ένα σκοπό ως στοιχεία της ενεργού πολιτεότητας.

Προτείνεται αν τους δείξει το σχετικό ρεπορτάζ: *Μικροί υπερασπιστές του πράσινου* ANA-MPAwebTV, στο <https://www.youtube.com/watch?v=7QAWcTLDCjs&t=1s>

Σταυρούπολη: Παιδιά έδωξαν παράπηγμα με αμίαντο και «υιοθέτησαν» τον χώρο ως πάρκο

Ολοκληρώνοντας καθημερινά τα μαθήματά τους, τα παιδιά του βου Δημοτικού Σχολείου Σταυρούπολης στη Θεσσαλονίκη κάνουν μια στάση στο διπλανό παρκάκι. Κάποιες φορές μαζεύουν φύλλα, άλλες ποτίζουν τα δέντρα ή δένουν τα μικρά κλαδιά που κινδυνεύουν να σπάσουν από τον αέρα, ενώ άλλες ...μαλώνουν κάποιον περαστικό που τόλμησε να πετάξει σκουπίδι στον χώρο τους. Οι μαθητές του βου Δημοτικού Σχολείου εδώ και χρόνια έχουν υιοθετήσει το πάρκο και δεν το έχουν εγκαταλείψει ούτε στιγμή. Μάλιστα, το πήραν υπό την προστασία τους προτού γίνει χώρος πρασίνου, τότε που υπήρχε ένα παράπηγμα με επικίνδυνο αμίαντο και αποτελούσε στέκι περιθωριακών τις νύχτες. Η ιδέα ήρθε μέσα στο μάθημα της εκπαιδευτικού Ανατολής Αυγερινού, στη διάρκεια της ευέλικτης ζώνης και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Τα παιδιά, τότε της Γ' τάξης, θέλησαν να κάνουν κάτι για να βοηθήσουν τη γειτονιά τους και αποφάσισαν, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, τους Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων, τους γείτονες αλλά και τον δήμο Παύλου Μελά να διώξουν το παράπηγμα και στη θέση του να φτιάξουν το δικό τους πάρκο. Το «Πάρκο του βου Δημοτικού Σχολείου Σταυρούπολης». «Δίπλα στο σχολείο είχαμε ένα παράπηγμα, που ήταν πρόβλημα και για τη γειτονιά. Σε συνεργασία με όλους τους εκπαιδευτικούς και ύστερα από παρότρυνση των παιδιών αποφασίσαμε να υιοθετήσουμε αυτό το κομμάτι. Σκεφτήκαμε ότι ήταν μια καλή ευκαιρία για τους μαθητές να έρθουν σε επαφή με τη φύση, να μπορέσουν να αγαπήσουν τη γειτονιά τους, να την προστατέψουν και να δώσουν τα απογεύματα στους γονείς και τους περαστικούς ένα χώρο ευχάριστο σε ένα αστικό περιβάλλον», είπε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η δασκάλα κ. Αυγερινού. Ο δήμος «έτρεξε» τις διαδικασίες ώστε να καταφέρει να ξεπεράσει τα γραφειοκρατικά εμπόδια, να απομακρυνθεί ο αμίαντος και το παράπηγμα και ακολούθως να παραχωρηθεί με ασφάλεια ο χώρος στους μαθητές. Τα παιδιά τοποθέτησαν δέντρα, φύτεψαν λουλούδια, πήραν λάστιχα από γειτονικά βουλκανιζατέρ, που τα έβαψαν για να διαμορφώσουν το πάρκο. Μικροί υπερασπιστές του πρασίνου «Ουσιαστικά τα παιδιά υιοθέτησαν το πρόβλημα, προτού υιοθετήσουν το πάρκο και καταφέραμε όλοι μαζί να δώσουμε λύση. Να ξηλωθεί το παράπηγμα με αμίαντο και να προχωρήσουν οι προτάσεις των μαθητών για το πώς θα αξιοποιηθεί ο χώρος προς όφελος όλης της γειτονιάς», πρόσθεσε, από την πλευρά του, ο αντιδήμαρχος Περιβάλλοντος του δήμου Παύλου Μελά, Σάκης Λαζαρίδης. Τα παιδιά που κινήθηκαν αρχικά για να απομακρυνθεί το παράπηγμα έχουν αποφοιτήσει εδώ και χρόνια από το δημοτικό σχολείο. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι πηγαίνουν στο Λύκειο, εξακολουθούν να το επισκέπτονται και να το περιπολούν, όσο το επιτρέπουν οι υποχρεώσεις τους. Έχουν παραδώσει, όμως, σκυτάλη στα μικρότερα παιδιά, γνωρίζοντας πως δεν θα το εγκαταλείψουν. Η σχολική τροχονόμος και μέλος των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων του βου Δημοτικού Σχολείου Σταυρούπολης, Μάρθα Γελαστοπούλου, που περνάει αρκετή ώρα με τα παιδιά τονίζει πως «το ευχαριστιούνται, προσέχουν τα δέντρα και δίνουν συμβουλές πως δεν πρέπει να σπάμε τα κλαδιά τους», ενώ χάρη στη δική τους συμβολή «μία εστία μόλυνσης απομακρύνθηκε και κάτι ωραίο έγινε για όλη τη γειτονιά που το αγκάλιασε από την πρώτη στιγμή». Το παραπάνω πάρκο ήταν το πρώτο που υιοθετήθηκε στον δήμο Παύλου Μελά. Έκανε «ποδαρικό» σε ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα που ξεκίνησε η δημοτική αρχή και τελευταία τείνει να γίνει ευχάριστος «πονοκέφαλος» καθώς ολοένα και αυξάνεται ο αριθμός των πολιτών που επιθυμούν να φροντίζουν είτε έναν δημόσιο χώρο, είτε ένα δέντρο. Πηγή: ΑΠΕ / Α. Καρυπίδου» (Parallaxi Magazine, 2021)

Βήμα 4

Ώρα για δράση

Στη συνέχεια επιλέγουν ένα από τα ζητήματα που κατέγραψαν και που θα ήθελαν ως ομάδα να βελτιώσουν. Με κριτήριο το εφικτό της πρότασης, οργανώνουν μια δράση γι' αυτό.

Ενδεικτικά: Ετοιμάζουν ενημερωτική αφίσα. Παρουσιάζουν το σχέδιό τους σε συγκέντρωση γονέων. Ενημερώνουν άλλες τάξεις. Οργανώνουν, σε συνεννόηση με τον/την Διευθυντή/ύντρια του σχολείου ή τον δήμο ή κάποια ΜΚΟ, τη δράση τους.

Προκειμένου να οργανώσουν καλύτερα τη δράση τους, καταγράφουν:

- Τι μπορεί να αναλάβει κάθε παιδί, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά του και αυτά που του αρέσει να κάνει. Σε τι μπορούν να δεσμευτούν. Ποιες είναι δηλαδή οι δυνάμεις τους.
- Τι μπορούν να κάνουν ως ομάδα;
- Ποιες δραστηριότητες θα κάνουν κατά σειρά και ποια παιδιά είναι υπεύθυνα για την οργάνωση της καθεμιάς.
- Ποιοι μπορεί να είναι οι σύμμαχοί τους; Πώς θα τους πείσουν να συνεργαστούν; Από πού μπορούν να ζητήσουν βοήθεια και τι είδους (γονείς, εκπαιδευτικοί, φίλοι, γείτονες, δήμος, οργανώσεις κ.λπ.).
- Πώς θα δημοσιοποιήσουν το πρόβλημα και τις δραστηριότητές τους;
- Ποιες δυσκολίες βλέπουν; Ποιες μπορεί να έχουν στο μέλλον; Πώς θα μπορούσαν να τις ξεπεράσουν;
- Από ποιους (ή ποιες περιστάσεις) μπορεί να κινδυνέψει η πρωτοβουλία τους;

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες συζητούν: Τι είναι αυτό που μπορούν τώρα να καταλάβουν καλύτερα; Να κάνουν καλύτερα; Κάτι που θα κάνουν από εδώ και πέρα; Σκέφτονται και καταγράφουν λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα, χωρίς διαμεσολάβηση. Η καταγραφή μπορεί να είναι περιφραστική ή περιγραφική.

Γράφουν τις χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μπορούν να προσθέτουν και λέξεις ή φράσεις που σκέπτονται για κάθε δραστηριότητα σε δεύτερο χρόνο.

6° Εργαστήριο

Α: Το βάρος μιας ταμπέλας

Άξονες: δίκαιο, ισοτιμία, ισονομία, στερεότυπα, διακρίσεις, δικαιώματα

Στόχος: η κατανόηση των εννοιών της προκατάληψης και της διάκρισης

Διάρκεια: 1 ώρα

Υλικά/μέσα: Η/Υ και προτζέκτορας ή διαδραστικός πίνακας

Περιγραφή

Η δραστηριότητα στηρίζεται στην προβολή της πολυβραβευμένης ταινίας animation «Zero» του Christopher Kezelos, 2010, με διάρκεια 12:32 λ, διαθέσιμη στο <https://www.youtube.com/watch?v=L0MbySJTKpg> και στο <https://vimeo.com/24975340>

Στο *Zero* (Μηδέν) παρουσιάζεται μια κοινωνία όπου οι άνθρωποι (πρόκειται για κούκλες από μαλλί) γεννιούνται φέροντας το σημάδι ενός αριθμού ως το 10 και προσδιορίζονται βάσει αυτού. Βάσει του αριθμού τους κρίνεται η επίδοσή τους, η επαγγελματική τους ικανότητα, όλη τους η ζωή. «Το Μηδέν αντιμετωπίζει συνεχείς προκαταλήψεις και διώξεις. Ακολουθεί μια μοναχική πορεία μέχρι που μια τυχαία συνάντηση του αλλάζει τη ζωή για πάντα: συναντά μια γυναίκα Μηδέν. Μαζί αποδεικνύουν ότι με αποφασιστικότητα, θάρρος και αγάπη, το τίποτα μπορεί να γίνει πραγματικά κάτι».

Ακολουθεί η αφήγηση που συνοδεύει το animation σε μετάφραση (υπάρχουν αγγλικοί υπότιτλοι):

Προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να την απλοποιήσει για τα μικρότερα παιδιά.

- *Επειδή*
- *Όλοι γεννιόμαστε από το ίδιο υλικό*
- *Όμως δεν γεννιόμαστε όλοι ίσοι*
- *Ποιος θα είσαι; Τι θα γίνεις;*

- Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται για να είναι αρχηγοί, κάνουν μεγάλες αλλαγές που επηρεάζουν τον λαό τους,
- άλλοι γεννιούνται μέτριοι, περνώντας τη ζωή τους αθόρυβα, χωρίς κάτι αξιοσημείωτο
- αλλά για κάποιους
- η ζωή θα είναι ένας διαρκής αγώνας χωρίς καμιά ευκαιρία.
- Λοιπόν, πώς μπορεί το τίποτα ... να είναι κάτι;

- Το σχολείο ήταν το μόνο μέρος όπου ο Μηδέν τραβούσε την προσοχή.
- Έπαιρνε σημαντικά μαθήματα ζωής, όπως το ποια ήταν η θέση του στην κοινωνία.
- Και του ήταν απαγορευμένο να κάνει οικογένεια.

- Μερικές φορές ο Μηδέν αισθανόταν ότι ήταν ένας πολύ μεγαλύτερος αριθμός
- αλλά τα παιδιά ήθελαν μόνο να του θυμίσουν ότι ένα μηδενικό είναι ένα μηδενικό, όπως κι αν στέκεται ή ακόμα κι όταν αναποδογυρίζει.
- Ο Μηδέν μεγάλωνε, έγινε ενήλικος, τίποτα δεν άλλαξε, εξακολουθούσε να είναι μόνος.

- «ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΒΟΗΘΕΙΑ»
- Παρά τα μηδαμινά έσοδά του [που οφειλόταν στον μηδενικό αριθμό του], ο Μηδέν αισθάνθηκε ότι κάτι θα μπορούσε να προσφέρει.
- Ο Μηδέν δεν άφηνε τις δυσάρεστες καταστάσεις να τον πάρουν από κάτω,
- δεν ήθελε να είναι αρνητικός αριθμός.

- Δεν ήταν η πρώτη φορά που ο Μηδέν ξυπνούσε με το σώμα του γεμάτο μώλωπες και χτυπήματα,
- όμως αυτή τη φορά ήταν διαφορετικά.
- Για πρώτη φορά δεν το ένοιαζε για τον μικρό του αριθμό.
- Με την παρέα της νέας του φίλης αισθανόταν τόσο σπουδαίος όσο τρεις ...
- ή ακόμα και τέσσερεις.
- Αλλά η πιο θαυμάσια αίσθηση
- ήταν η αίσθηση του ανήκειν.
- Η μοναξιά μιας ολόκληρης ζωής έγινε παρελθόν
- αν και η αγάπη τους ήταν απαγορευμένη.

- *Ενώ ο κόσμος συνέχιζε την πορεία του χωρίς αυτόν,*
- *ο Μηδέν αναρωτιόταν πώς θα μπορούσε να συνεχίσει χωρίς την αγάπη του.*

- *Τα νεογέννητα έφεραν το σύμβολο του απείρου, τον πιο μεγάλο και τον πιο αξιοσέβαστο αριθμό που είχαν ποτέ τους δει οι άνθρωποι.*
- *Ο Μηδέν ήξερε ότι από το τίποτα δημιούργησε κάτι πραγματικά μεγαλοπρεπές.*

Βήμα 1ο

Τα παιδιά συζητούν την πλοκή της ταινίας. Ποια προβλήματα διακρίνουν; Θεωρούν ότι είναι ένας δίκαιος κόσμος; Τι τους φαίνεται άδικο;

Ο/η εκπαιδευτικός τους ζητά να θυμηθούν τα επαγγέλματα που εμφανίζονται ανάλογα με τους αριθμούς των ανθρώπων: 1 για τον οδοκαθαριστή, 6 για τη γιατρό, 5 για τη δασκάλα, 7 για τον φούρναρη, 7 για τους αστυνομικούς... Τι δουλειές φαντάζονται ότι προορίζονταν σε αυτή την κοινωνία για το 8 και το 9; Για το 2 και το 3; Γιατί το 1 δεν μπορούσε να γίνει αστυνομικός ή γιατρός; Ποιος πιστεύουν ότι το όριζε; Γιατί δεν αντιδρούσε κανείς;

Γιατί νομίζουν ότι απαγορευόταν στο Μηδέν να κάνει οικογένεια; Πώς αντέδρασε το Μηδέν; Δέχτηκε ότι δεν είχε καμιά δυνατότητα; Υπήρχαν άραγε κι άλλα Μηδέν εκτός από τα δυο της ιστορίας; Αν μπορούσαν να βρεθούν και να συνεννοηθούν, τι θα μπορούσαν να κάνουν;

Πώς τους φαίνεται μια κοινωνία που βάζει ταμπέλες και ξεχωρίζει τα μέλη της σε κατηγορίες; Πώς είναι να ζει κανείς σε μια τέτοια κοινωνία, σε έναν κόσμο που κρίνει τους ανθρώπους με τον αριθμό τους; Εμείς, στον δικό μας κόσμο, στο σχολείο, στη γειτονιά, βάζουμε ταμπέλες; Μπορούν να σκεφτούν κάποιες που έχουν ακούσει; (π.χ. γυαλάκιας, χοντρή, «παλτό»). Σκέφτονται αν έχουν βάλει ή έχουν αντιληφθεί να βάζουν άλλοι ταμπέλα σε κάποιον βάσει της θρησκείας του, της φυλής του, της προέλευσής του, των χαρακτηριστικών του, του τρόπου που μιλάει ή ντύνεται...

Τι θα πρότειναν να αλλάξει; Πώς θα μπορούσε να γίνει αυτό; Τι μπορούν να κάνουν τα ίδια στη δική μας κοινωνία;

Προέκταση

Τι έγινε μετά; Σε ομάδες, δημιουργούν τη συνέχεια της ιστορίας σε comics ή γραπτές αφηγήσεις και παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης τα δημιουργήματά τους.

Σημείωση: Προτείνεται να συνδυαστεί με το εργαστήριο «Επιτεδοχώρα».

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες συζητούν: Τι έμαθαν; Τι είναι αυτό που μπορούν τώρα να καταλάβουν καλύτερα; Να κάνουν καλύτερα; Κάτι που θα κάνουν από εδώ και πέρα;

Σκέφτονται και καταγράφουν λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα, χωρίς διαμεσολάβηση. Η καταγραφή μπορεί να είναι περιφραστική ή περιγραφική. Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως γραμματέας για τα παιδιά που δεν έχουν ακόμα κατακτήσει τη γραφή,

Γράφουν ή και ζωγραφίζουν τις χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μπορούν να προσθέτουν και λέξεις ή φράσεις που σκέπτονται για κάθε δραστηριότητα σε δεύτερο χρόνο.

B: Δικαίωμα, τι είναι;

Άξονες: δίκαιο, δικαίωμα, σεβασμός στην τήρηση των δικαιωμάτων

Στόχοι: Να κατανοήσουν τα παιδιά την έννοια «δικαίωμα». Να αντιληφθούν την έκταση των δικαιωμάτων τους και να μάθουν να τα αναγνωρίζουν.

Διάρκεια: 2 ώρες

Υλικά/μέσα: χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι, μεγάλα post-it

Περιγραφή

Επιδιώκεται να κατανοήσουν τα παιδιά την έννοια του δικαιώματος μέσα από τις προσωπικές τους εμπειρίες και γνώσεις για τον κόσμο. Επειδή έχουν έντονη την αίσθηση του δικαίου, το οποίο επικαλούνται όποτε αισθάνονται ότι καταπιέζονται, υφίστανται κακομεταχείριση ή αδικούνται, η δραστηριότητα στηρίζεται στη διατύπωση σκέψεων και εμπειριών γύρω από αυτή την έννοια.

Τα δικαιώματα των παιδιών διακρίνονται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες: Επιβίωσης, Ανάπτυξης, Προστασίας & Συμμετοχής. Ο/η εκπαιδευτικός κατά την πραγματοποίηση της δραστηριότητας, προκειμένου να διευκολύνει τα παιδιά στην κατάταξη όσων έχουν σκεφτεί, καλό είναι να χρησιμοποιήσει αυτές τις τέσσερις κατηγορίες. Για γίνει ευκολότερα η κατάταξη, προτείνεται να συμβουλευτεί την «Ομαδοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού σε τέσσερις διαστάσεις», στο Gollub, R. and Krapf, P. (2007). *Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού*. Living Democracy. Συμβούλιο της Ευρώπης. Διαθέσιμο στο <https://www.living-democracy.com/el/textbooks/volume-5/part-3/documents-and-teaching-material-2/>

Στη συνέχεια οι σκέψεις και θέσεις των παιδιών αντιπαραβάλλονται με τα δικαιώματα, όπως ορίζονται από τη Διεθνή Σύμβαση. Με τον τρόπο αυτό διευκολύνεται η κατανόηση τόσο της έννοιας, όσο και του περιεχομένου της Σύμβασης.

Βήμα 1ο

Τι δεν είναι δίκαιο για ένα παιδί; Προσπαθώντας να βρουν απάντηση, μετά από μια αρχική συζήτηση, οι μαθητές/ήτριες, καθισμένοι/ες σε κύκλο, σκέφτονται και γράφουν σε ξεχωριστά post-it:

- α. Τι θεωρούν ότι χρειάζεται για να ζει καλά ένα παιδί, να είναι ευτυχισμένο;
- β. Ποιες είναι οι ανάγκες τους; Τι θεωρούν απαραίτητο για να μεγαλώνει καλά ένα παιδί;
- γ. Σε ποια θέματα πρέπει να προστατεύεται, τι πιστεύουν ότι πρέπει οι ενήλικες να κάνουν για τα παιδιά;
- δ. Ποια είναι τα «μη» που τους ενοχλούν; Ακούνε οι μεγάλοι τη γνώμη τους; Στο παιχνίδι της «Επιπεδοχώρας» τι στερήθηκαν;

Για την πληρέστερη απάντηση των ερωτημάτων, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να τους υπενθυμίσει, τις καταγραφές τους από τις δραστηριότητες «Το βάρος μιας ταμπέλας», «Συνταγματικός Χάρτης της τάξης» και «Μπορούν οι λέξεις να μας φέρουν κοντά;». Επίσης, να δουν φωτογραφίες παιδιών ή να διαβάσουν σύντομα λογοτεχνικά αποσπάσματα που αναφέρονται σε παιδιά που αντιμετωπίζουν δύσκολες καταστάσεις, που δεν γίνονται σεβαστά τα δικαιώματά τους (προτάσεις για αποσπάσματα από λογοτεχνικά κείμενα: Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στο <https://ddp.gr/diavazoume-gia-ta-dikaiomata-tou-paidiou-facebook/>).

Βήμα 2ο

Ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει το χαρτί του μέτρου σε 4 στήλες με τίτλους: Ζούμε καλά, Μεγαλώνουμε και εξελισσόμαστε, Παίρνουμε μέρος / συμμετέχουμε, Προστατευόμαστε.

Κάθε παιδί διαβάζει το post-it και, παίρνοντας τη γνώμη των υπολοίπων, το τοποθετεί στη στήλη που ταιριάζει.

Στο Νηπιαγωγείο και την Α΄ τάξη, ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως γραμματέας. Χωρίζει ένα μεγάλο χαρτί του μέτρου σε τέσσερις στήλες, όσες και οι κατηγορίες των δικαιωμάτων, και γράφει ευδιάκριτα όσα του λένε τα παιδιά στην ανάλογη στήλη. Χρησιμοποιεί 4 διαφορετικά χρώματα, ανάλογα με την κατηγορία του δικαιώματος. Στο τέλος τα διαβάζει κατά χρώμα.

Όταν ολοκληρωθεί η διαδικασία, σκέφτονται μήπως έχουν παραλείψει ή θέλουν να αλλάξουν κάτι.

Βήμα 3ο

Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι εκπρόσωποι από πολλά κράτη ετοίμασαν μια συμφωνία, έναν νόμο με όσα πίστευαν ότι είναι δίκαια για τα παιδιά, για να την υπογράψει κάθε κράτος στη γη. Σκοπός της συμφωνίας είναι να προστατεύονται τα παιδιά, να μεγαλώνουν και να εξελίσσονται χωρίς εμπόδια, να ζουν σε καλές συνθήκες, να συμμετέχουν σε όσα τα αφορούν και να εκφράζουν τη γνώμη τους. Είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Τα κράτη συμφώνησαν ότι κάθε παιδί έχει μια σειρά από δικαιώματα χωρίς καμία απολύτως διάκριση εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στα παιδιά τη σχέση της λέξης *δίκιο*, *δίκαιο* με τη λέξη *δικαίωμα*: το δικαίωμα είναι η έκφραση σε νόμο αυτού που θεωρείται δίκαιο.

Τα μεγαλύτερα παιδιά διαβάζουν τη «Μαθητική έκδοση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού» στο <https://www.living-democracy.gr/textbooks/volume-5/part-3/documents-and-teaching-material-1/>. Αντιστοιχούν τα δικαιώματα με τις δικές τους σκέψεις που βρίσκονται στο χαρτί του μέτρου.

Στο Νηπιαγωγείο και την Α΄ τάξη ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά, εξηγώντας όσο πιο απλά γίνεται, τα άρθρα της Σύμβασης και μαζί αντιπαραβάλλουν με τις σκέψεις τους που έχουν καταγραφεί στο χαρτί του μέτρου.

Τι δεν είχαν σκεφτεί; Τι άλλο θα ήθελαν να προστεθεί; Πώς μπορούν να επιδιώξουν να γίνει νέος νόμος που να περιλαμβάνει όσα προτείνουν να προστεθούν; (ενδεικτικά, επιστολές, γραπτές αιτιολογημένες προτάσεις, καμπάνια...).

Βήμα 4ο

Αναρτούν στην τάξη τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Βιβλιογραφία

Gollob, R. & Krapf, P. (2007). Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού. Living Democracy. Συμβούλιο της Ευρώπης. Διαθέσιμο στο <https://www.living-democracy.gr/textbooks/volume-5/>

Προέκταση (1 ώρα)

Τα παιδιά χωρίζονται σε 4-6 ομάδες. Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει από μία φωτογραφία με παιδιά σε καταστάσεις που συνδέονται με παραβιάσεις δικαιωμάτων. Κάθε ομάδα ετοιμάζει μια παγωμένη εικόνα της φωτογραφίας της. Η πρώτη ομάδα την παρουσιάζει και οι άλλες ομάδες πρέπει να μαντέψουν.

Περιγράφουν αυτό που βλέπουν και δίνουν έναν τίτλο. Στη συνέχεια βλέπουν τη φωτογραφία, πηγή της παγωμένης εικόνας. Για ποιο δικαίωμα πρόκειται; Τι θα ήθελαν να αλλάξουν;

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από ένα παιδί να διορθώσει την παγωμένη εικόνα, όπως ένας γλύπτης το γλυπτό του: να δώσει την εικόνα όπως θα ήταν αν το δικαίωμα εφαρμοζόταν. Όποιο παιδί θέλει, μπορεί στη συνέχεια να κάνει κι άλλες «διορθώσεις». Μόλις συμφωνήσουν ότι η παγωμένη εικόνα δείχνει πλέον την εφαρμογή του δικαιώματος, παίρνει τη σκυτάλη η επόμενη ομάδα.

Σημείωση

Σε πολλές περιπτώσεις τα παιδιά, μετά από ένα μάθημα ή δραστηριότητα για την εκμάθηση των δικαιωμάτων τους, όπως αναγράφονται στη Σύμβαση, διεκδικούν δικαιώματα, όπως το παιχνίδι, η ψυχαγωγία, η ελεύθερη έκφραση, όταν θέλουν να «ξεφύγουν» από το μάθημα, τις εργασίες για το σχολείο ή άλλες καθημερινές ρουτίνες που τα κουράζουν. Έχει μεγάλο ενδιαφέρον ο τρόπος που το διαχειρίστηκε εκπαιδευτικός σε σχολείο της Βοσνίας μέσα από μια συζήτηση που, αφενός αντιμετώπιζε με σοβαρότητα τη γνώμη και το αίτημα των παιδιών, αφετέρου ανέδειξε φαινομενικά αντικρουόμενες διαστάσεις των δικαιωμάτων, θέτοντας έτσι τον σπόρο για μια ολική κατανόησή τους, για συνυπολογισμό ποικίλων παραμέτρων. Κάτι σημαντικό για την καλλιέργεια της ιδιότητας του πολίτη. Αναλυτικά: Αλλά αυτό σημαίνει ότι έχω το δικαίωμα να κάνω διάλειμμα, έτσι δεν είναι;», στο Gollob, R. and Krapf, P. (2007). *Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού*. Living Democracy. Συμβούλιο της Ευρώπης. Διαθέσιμο στο <https://www.living-democracy.gr/textbooks/volume-5/part-2/teachers-background-information-8/>

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες συζητούν: Τι έμαθαν; Τι είναι αυτό που μπορούν τώρα να καταλάβουν καλύτερα; Να κάνουν καλύτερα; Κάτι που θα κάνουν από εδώ και πέρα;

Σκέφτονται και καταγράφουν λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα, χωρίς διαμεσολάβηση. Η καταγραφή μπορεί να είναι περιφραστική ή περιγραφική. Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως γραμματέας για τα παιδιά που δεν έχουν ακόμα κατακτήσει τη γραφή,

Γράφουν ή και ζωγραφίζουν τις χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μπορούν να προσθέτουν και λέξεις ή φράσεις που σκέπτονται για κάθε δραστηριότητα σε δεύτερο χρόνο.

7^ο Εργαστήριο: Ενεργός πολίτης, τι είναι;

Άξονες: συγκρότηση της έννοιας του ενεργού πολίτη, αξιολόγηση της κατανόησης των εννοιών

Στόχος: η κατανόηση της έννοιας «ενεργός πολίτης»

Διάρκεια: 2-3 διδακτικές ώρες

Υλικά/μέσα: Χαρτί του μέτρου, χαρτόνι, μαρκαδόροι

Περιγραφή

Επειδή η φράση *ενεργός πολίτης* είναι έννοια συμπεριληπτική και αφηρημένη, και δεν γίνεται εύκολα κατανοητή από τα μικρότερα παιδιά, επιχειρείται ο περιγραφικός ορισμός της και η κατανόησή της μέσα από τις διαστάσεις της που έχουν προσεγγιστεί αναλυτικά σε άλλες δραστηριότητες του υλικού. Επιπλέον, για τα μεγαλύτερα παιδιά του Δημοτικού (Ε' και Στ') που γνωρίζουν την έννοια του πολίτη από το διδακτικό αντικείμενο της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, η δραστηριότητα δίνει τη δυνατότητα ανάλυσης και σύνθεσης.

Βήμα 1ο

Με την ολοκλήρωση της κάθε δραστηριότητας του υλικού αυτού, εκπαιδευτικός και μαθητές/ήτριες είχαν καταγράψει λέξεις ή φράσεις - κλειδιά που τη χαρακτηρίζουν σε χαρτί του μέτρου που βρίσκεται σε τοίχο της τάξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος.

Στο 7^ο εργαστήριο, ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές/ήτριες διαβάζουν όσα έχουν γράψει στο χαρτί του μέτρου. Υπάρχουν λέξεις και φράσεις που επαναλαμβάνονται; Που μοιάζουν; Με τη βοήθεια του /της εκπαιδευτικού τις ομαδοποιούν. Προσπαθούν να περιγράψουν κάθε ομάδα λέξεων / φράσεων με μία πρόταση.

Ο/η εκπαιδευτικός, μέσα από τη συζήτηση και τις ομαδοποιήσεις αναδεικνύει τα χαρακτηριστικά και τις διαστάσεις της έννοιας του ενεργού πολίτη: υπογραμμίζει λέξεις από αυτές που χρησιμοποίησαν τα παιδιά, τα βοηθά να ανακαλύψουν συμπεριληπτικές λέξεις / φράσεις για όσα περιγράφουν, τους θυμίζει όσα έκανα στα εργαστήρια.

Συζητούν τι μπορεί να σημαίνει *πολίτης* και ποιες λέξεις έχουν ακούσει που μοιάζουν με αυτήν, π.χ. πόλη, πολιτισμός, πολιτική.

Ο/η εκπαιδευτικός εκ νέου θέτει το ερώτημα: Τώρα που ολοκλήρωσαν αυτόν το κύκλο, τι καταλαβαίνουν καλύτερα; Γνωρίζουν περισσότερα για τα δικαιώματά τους; Ποια δράση θα ήθελαν να

αναλάβουν; Για ποιους λόγους; Πώς μπορούν να συμμετάσχουν / να αναλάβουν πρωτοβουλίες σε θέματα που αφορούν το σχολείο, την κοινότητα, τον κόσμο; Τα ερωτήματα είναι ενδεικτικά. Σκοπός τους είναι ο αναστοχασμός γύρω από τα θέματα που θίχτηκαν και η περιγραφική προσέγγιση της ιδιότητας του ενεργού πολίτη.

- Οι διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά της έννοιας του ενεργού πολίτη στα οποία δίνει έμφαση το παρόν υλικό αναγράφονται στην εισαγωγή.

Βήμα 2ο

Προτείνεται, στη συνέχεια, τα παιδιά να ετοιμάσουν σε χαρτόνι έναν πίνακα με τίτλο «Ο ενεργός πολίτης...» και από κάτω να συμπληρώσουν φράσεις και ζωγραφιές σύμφωνα με όσα συζήτησαν.

Προέκταση:

Τα παιδιά σε ομάδες, δημιουργούν comics με ήρωα έναν ενεργό πολίτη, αναπτύσσοντας στα καρέ τα χαρακτηριστικά του.

8^ο Εργαστήριο: Συμβούλιο τάξης

Η δραστηριότητα προτείνεται να υλοποιείται σε τακτή βάση, ανεξάρτητα από θεματικό κύκλο.

Στόχος: Η άσκηση σε δημοκρατικές διαδικασίες και σε λήψη αποφάσεων μετά από διαβούλευση, η ειρηνική επίλυση συγκρούσεων, η επιδίωξη συναινέσεων.

Διάρκεια: 1 ώρα/εβδομάδα

Υλικά/μέσα: Χαρτί του μέτρου ή πίνακας ανακοινώσεων, ένα τετράδιο

Περιγραφή

Η δραστηριότητα είναι εβδομαδιαία και στηρίζεται στην παιδαγωγική του Σελεστίν Φρενέ.

Μια φορά την εβδομάδα, σε τακτό χρόνο (π.χ. 3^η διδακτική ώρα της Παρασκευής), συστηματικά, συγκαλείται το συμβούλιο της τάξης. Εκεί τα παιδιά συζητούν θέματα που τα απασχολούν στο σχολείο και τις λύσεις που προτείνουν. Θέματα όπως οι παραβιάσεις του συνταγματικού χάρτη της τάξης, παράπονα, σχεδιασμοί και αποφάσεις για δράσεις. Στο συμβούλιο τάξης θα σκεφτούν και θα μιλήσουν πάνω στα θέματα που απασχολούν τον κοινωνικό χώρο της τάξης. Κάθε διαμάχη, παράπονο, σύγκρουση μετατρέπεται σε λόγο με επιχειρήματα. Είναι μια διαδικασία τακτική, συμμετοχική, όπου όλοι έχουν λόγο και που καλλιεργεί τον διάλογο, τον αλληλοσεβασμό και το δημοκρατικό έθος. Μαθητές/ήτριες και εκπαιδευτικοί συμμετέχουν επί ίσοις όροις, με μία ατομική ψήφο. Όσα αποφασίζονται στο συμβούλιο πραγματοποιούνται, αρκεί να μην παραβαίνουν τις αρχές του συνταγματικού χάρτη της τάξης και να μην παραβιάζουν την ελευθερία και την αξιοπρέπεια των άλλων.

Διαδικασία

Στη διάρκεια όλης της εβδομάδας, τα παιδιά γράφουν σε χαρτί του μέτρου ή σε πίνακα που υπάρχει μόνιμα στην τάξη τις προτάσεις τους τα θέματα που θέλουν να εισάγουν στο Συμβούλιο. Δίπλα σε κάθε θέμα γράφουν το όνομά τους, αν θέλουν να μιλήσουν γι' αυτό στο Συμβούλιο. Οι μικρότεροι/ες που δεν ξέρουν ακόμα να γράφουν, υπαγορεύουν τα θέματα στον/την εκπαιδευτικό. Καλό είναι όλα τα παιδιά

να διαβάζουν τα θέματα πριν το Συμβούλιο, ώστε να προετοιμάζονται και να σκέφτονται τι απόφαση θα πάρουν και με ποια επιχειρήματα θα τη στηρίξουν.

Κάθε εβδομάδα ορίζονται πρόεδρος και γραμματέας του συμβουλίου, μετά από κλήρωση. Καλό είναι να περάσουν όλα τα παιδιά από αυτές τις θέσεις.

Από την αρχή της σχολικής χρονιάς, και με οδηγό τον συνταγματικό χάρτη της τάξης αλλά και όσα έχουν θέσει ως προϋποθέσεις αρμονικής συνύπαρξης, θεσπίζουν τους κανόνες του συμβουλίου. Συμφωνούν και τους υπογράφουν.

Σημαντικό είναι να περιλαμβάνονται οι κανόνες:

- Ακούω αυτήν/ον που μιλάει.
- Ζητάω τον λόγο.
- Δεν κοροϊδεύω, δεν ενοχλώ
- Δεν επαναλαμβάνω αλλού αυτά που άκουσα εδώ.
- Έχω την ελευθερία να λέω αυτά που σκέφτομαι, χωρίς όμως να προσβάλλω τους άλλους.

Λειτουργία

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Ο/η πρόεδρος κηρύσσει την έναρξη. Ψηφίζουν στην αρχή της διαδικασίας τα θέματα με τη σειρά που θέλουν να συζητηθούν με κριτήρια το επείγον ή το σοβαρό του θέματος. Αν τα θέματα προς συζήτηση είναι πολλά και δεν χωράνε στον προκαθορισμένο χρόνο, τα θέτει σε ψηφοφορία, ώστε να συζητήσουν αυτά που απασχολούν τους/τις περισσότερους/ες. Εναλλακτικά, ο/η πρόεδρος με τον/τη γραμματέα ετοιμάζουν ημερήσια διάταξη που διαβάζουν κατά την έναρξη και ακολουθούν τη σειρά των θεμάτων.

Ρόλος του /της προέδρου είναι να δίνει τον λόγο και να κρατάει χρόνο κατά τη συζήτηση. Μια κλεψύδρα, ορατή από όλα τα παιδιά, θα ήταν πολύ καλή λύση για την τήρηση του χρόνου. Ο γραμματέας κρατά πρακτικά και φροντίζει να καθαρογράψει τις αποφάσεις που τυχόν πήραν στο ειδικό τετράδιο (τετράδιο με τις αποφάσεις). Για τα μικρότερα παιδιά ο/η εκπαιδευτικός παίρνει τον ρόλο του βοηθού γραμματέα. Φροντίζει επίσης για την καλή κατάσταση του πίνακα ή του χαρτιού που γράφονται τα θέματα. Στις πρώτες συνεδριάσεις συμπροεδρεύει ο/η εκπαιδευτικός για να δώσει τον τόνο και να βοηθήσει τη διαδικασία.

Σημείωση: Καλό είναι να υπάρχουν τελετουργικές φράσεις, γιατί δίνουν στη διαδικασία έναν τελετουργικό χαρακτήρα, σοβαρότητα.

Ενδεικτικά:

- Το Συμβούλιο αρχίζει.
- Ποιος θα πάρει τον λόγο;
- «Τον λόγο έχει τώρα ο/η ...»
- Το συμβούλιο ολοκληρώθηκε.

Αποφάσεις παίρνονται με ανάταση χεριού, αφού συζητηθεί το αν η πρόταση είναι εφικτή και δεν προσβάλλει κάποιον.

Ο/η πρόεδρος φροντίζει να δίνει τον λόγο στα παιδιά που έχουν μιλήσει λιγότερο. Τα παιδιά που είναι «κατά» της πρότασης, παίρνουν τον λόγο για να εξηγήσουν γιατί και να προτείνουν μια καινούρια ιδέα.

Στο τέλος κάθε συνεδρίασης του Συμβουλίου, κληρώνεται ο/η επόμενος/η πρόεδρος καθώς και ο/η γραμματέας.

Αν υπάρχουν σε κάποιο θέμα, αντίθετες, τεκμηριωμένες γνώμες, καλό είναι να μην πάρουν άμεσα απόφαση, ώστε να έχουν χρόνο να σκεφτούν. Επαναφέρουν το θέμα στο επόμενο Συμβούλιο.

Στην περίπτωση που θα προκύψει κάποιο ιδιαίτερα επείγον και σημαντικό ζήτημα, τίθεται στην κρίση όλων αν θα πραγματοποιηθεί έκτακτο συμβούλιο στη διάρκεια διαλείμματος.